

Karina S. Dahlmann, Kirsten Münster, Jesper Hougaard Larsen, Jarl Ørskov Christensen og
Kåre Schelde Christensen (red.)

TRO I MØDET

– indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund

Appendiks

Tro i mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund, appendiks kap. 12

Redigeret af: Karina S. Dahlmann, Kirsten Münster, Jesper Hougaard Larsen, Jarl Ørskov Christensen og Kåre Schelde Christensen

© Folkekirke & Religionsmøde 2017

Folkekirke & Religionsmøde
Peter Bangs Vej 5B
2000 Frederiksberg

mail@religionsmoede.dk
www.religionsmoede.dk

Materialet kan frit downloades, men må ikke gøres tilgængeligt på hjemmesider uden forudgående skriftlig tilladelse fra Folkekirke og Religionsmøde.

Appendiks'et er et tillæg til "Tro i mødet - indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund" fra 2010. Appendiks'et er en vejledning i, hvordan oversættelserne af "Kristus-vejen" på arabisk og farsi kan bruges.

HOLDUNDERVISNING UD FRA MATERIALET KRISTUS-VEJEN

*Af Karina S. Dahlmann, Kirsten Münster, Jesper Hougaard Larsen, Jarl Ørskov
Christensen og Kåre Schelde Christensen*

Introduktion

Dette kapitel er et supplerende kapitel til vejlederbogen *Tro i mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund*. Kapitlet giver en vejledning i, hvilke overordnede overvejelser, det kan være godt at gøre sig som underviser/præst, der skal undervise i en hold- eller gruppesammenhæng for voksne med muslimsk baggrund. Kapitlet tager særligt højde for, at der ofte vil være tale om en undervisningssituation for voksne, der har et begrænset kendskab til det danske sprog og kultur. Er der tale om hold, hvor deltagerne taler og forstår dansk, fordi de f.eks. har boet i Danmark i en årrække, vil forslagene i dette kapitel kunne anvendes sammen med almindelige undervisningsmaterialer for konfirmander og voksne. Afslutningsvis i kapitlet præsenteres didaktiske overvejelser over, hvordan de ni undervisningshæfter, som *Kristus-vejen* består af, kan formidles i en undervisningssituation for hold.

Samtidig med udgivelse af nærværende gruppevejledning bliver *Kristus-vejen* (ni undervisningshæfter) oversat til hhv. arabisk og farsi, og det samlede materiale inkl. den danske udgave ligger gratis tilgængelig på Folkekirke og Religionsmødes hjemmeside på www.religionsmoede.dk.

Som underviser bør man både være i besiddelse af hæftesamlingen *Kristus-vejen* og undervisningsvejledningen *Tro i mødet - indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund*. Begge dele kan købes hos forlaget [Eksistensen](#) eller downloades gratis på Folkekirke og Religionsmødes [hjemmeside](#).

For en udførlig gennemgang af stoffet i deltagermaterialet *Kristus-vejen* henvises til vejlederbogen *Tro i mødet* kap. 7. Her præsenteres bl.a. en række teologiske forhold, som det er helt afgørende at være opmærksom på, når dåbsoplæring

foregår i mødet mellem islam og kristendom. For religionspædagogiske overvejelser for undervisning af voksne henvises til *Tro i mødet* kap. 8. Og for grundlæggende overvejelser om religionsmødet, religionsteologi, muslimers trosbagage m.m. henvises til *Tro i mødet* kap. 1-5.

Hvem er deltagerne?

Når undervisningsmaterialet her i 2017 bliver oversat og suppleret med en hold- og gruppeundervisningsvejledning, hænger det sammen med et stort antal flygtninge og asylansøgere, der er kommet til Danmark de senere år. Lokale kirker har skullet forholde sig til en række nye udfordringer, herunder rammerne for dåb og dåbsoplæring. Målgruppen for gruppeundervisningen er relativt specifik, men kan alligevel rumme mange forskellige baggrunde og forudsætninger: Hvilken kulturel og muslimsk baggrund har deltagerne? Hvilket modersmål? Taler de engelsk? Er de højtuddannede - eller analfabeter? Bor de på et asylcenter i en uafklaret situation? Eller har de boet i Danmark i mange år? Erfaringsmæssigt er deltagerne ofte meget forskellige på flere parametre, hvilket undervisningen må tage højde for.

I nærværende gruppevejledning forudsættes det, at deltagerne ikke har særlige forkundskaber mht. dansk sprog, kultur, kirkeliv eller kristendom. I nogle tilfælde vil det være sådan, at underviseren og deltagerne ikke har noget fælles sprog, dvs. at der i undervisningssituationen er brug for en professionel tolk.

Et muligt scenarie kunne være, at en gruppe personer på et lokalt asylcenter ønsker dåb og dåbsundervisning, og at den lokale kirke i den anledning arrangerer transport, tolkning, undervisning og menighedssamvær. Om deltagerne får opholdstilladelse i Danmark, og om de på sigt vil skulle bo i sognet og have tilknytning til menigheden, er måske uafklaret under hele forløbet.

Et andet muligt scenarie kunne være en gruppe personer, som nu bor permanent i Danmark, og som oplever en stigende tilknytning til kirken og kristendommen, og som derfor ønsker at tage et skridt i den retning igennem undervisning og eventuel dåb.

I begge scenarier er det afgørende, at undervisning og menighedsliv følges ad, og at den lokale menighed bistår underviseren med imødekommenhed og praktisk hjælp.

Før I går i gang

Dåbs- og kristendomsundervisning for asylansøgere med muslimsk baggrund rejser en række principielle såvel som praktiske spørgsmål. Folkekirke og Religionsmøde har udgivet en vejledning bl.a. om etiske, juridiske og sociale aspekter af den mulige konversion. *Vejledning omkring kirkers kontakt med og evt. dåb af muslimske asylansøgere* kan downloades på www.religionsmoede.dk.

En anden vigtig ressource til tilrettelæggelsen af undervisningen er hjemmesiden for Folkekirkens Asylsamarbejde. På www.asylsamarbejde.dk findes der f.eks. en [oversigt over ressourcepræster i stifterne](#), som man har mulighed for at gøre brug af i forhold til praktisk rådgivning, kontakter til tolke, sparring undervejs m.v. Desuden rummer hjemmesiden en række skriftlige materialer, som kan være til hjælp - herunder f.eks. henvisning til andre dåbsundervisningsmaterialer, Bibelen i oversættelse, salmer og liturgi på andre sprog, information om tolkningsanlæg m.m.

Rammerne omkring undervisningen

Det er væsentligt at gennemtænke rammerne omkring undervisningen. Sammensætningen af deltagergruppen, underviserens tilgang, kirkens ressourcer og andre lokale forhold vil være unikke fra sted til sted. Her skal nævnes nogle af de forhold, som det erfaringsmæssigt kan være vigtigt at tage hånd om:

- **Information:** Udgangspunktet for dåbsundervisningen er som regel en allerede eksisterende relation mellem præsten/menigheden og de dåbsøgende personer. Er der tale om asylansøgere, må man overveje, hvordan informationerne bedst formidles før, under og efter forløbet. De fleste har mobiltelefoner. Synlige opslag på asylcenteret vil som regel ikke være ønskeligt. Til gengæld er det en god idé at holde centerledelsen informeret om, at undervisningen foregår.
- **Indledning og afslutning:** Undervisningsforløbet bør indledes og afsluttes med en personlig samtale mellem den enkelte deltager og underviseren. Dette gøres for at afdække deltagerens motiver, ønske og forståelse af dåbsundervisningen - og for grundigt at drøfte konsekvenserne af en eventuel konversion med deltageren jf. *Vejledning omkring kirkers kontakt med og evt. dåb af muslimske asylansøgere*. Har man ikke mulighed for at tilkalde en tolk

ved hver af disse personlige samtaler, kan det være en idé at benytte tolken via en Skype-forbindelse el. lign.

- **Sprog:** Erfaringsmæssigt er der ofte store sproglige niveauforskelle på et hold. Hvorvidt og hvor meget man som lokal kirke kan benytte tolk, vil ofte være et spørgsmål om økonomi. Om der benyttes tolk eller ej kan spille en afgørende rolle for forståelsen og kvaliteten af undervisningen. Ved dåbsundervisning er det vigtigt at benytte en tolk, som del tagerne og underviseren har tillid til. Der henvises til ressourcepræsterne i stifterne for kontakter og erfaringer vedr. brug af tolk. En liste over ressourcepræster kan findes på Folkekirkens Asylsamarbejdes [hjemmeside](#).
- **Transport:** Hvilke reelle muligheder har deltagerne for at komme til og fra undervisningen? Hvis deltagerne bor på et asylcenter i køreafstand til kirken, bør man overveje enten at flytte undervisningen eller at arrangere bustransport eller privat kørsel. I visse situationer kan asylansøgere have brug for diskretion omkring transporten til og fra undervisningen.
- **Deltagelse:** Særligt for asylansøgere kan der være forhold, som medfører svingende deltagelse og vanskeligheder ved præcise aftaler. Det kan også være en god idé at indlede hver gang med 20 min. drop-in-tid med kaffe og boller - ofte finder der et væsentligt tværkulturelt møde sted allerede der. Erfaringsmæssigt trækker deltagerne ofte flere med på holdet, og forløbet bør derfor tilrettelægges, så det tager højde for en løbende indlæring f.eks. ved brug af mange gentagelser, brug af navneskilte hver gang m.v.
- **Sjælesorg:** Deltagernes erfaringsbaggrund kan rumme voldsomme livshistorier, som på forskellig måde kan komme frem undervejs i forløbet. Der kan være behov for at tilrettelægge undervisningen med mulighed for sideløbende sjælesorg, således at præsten har mulighed for at tale med deltagerne på tomandshånd før og efter undervisningen.
- **Socialt:** På et deltagerhold kan der være mange forskellige etniske, kulturelle og sociale dagsordener, og man skal være opmærksom på, at der kan finde social kontrol sted. Dette kan have betydning for hvilke samtaleemner, man som underviser kan bringe i spil, og hvilke grupperinger og undervisningsøvelser man kan anvende. Sådanne sociale forhold må man betragte

som et vilkår for den fælles undervisningssituation, som man som underviser ikke kan forandre men må være bevidst om.

- **Diskretion:** Særligt i forhold til asylansøgere, som ofte bor dør om dør med personer med anden etisk eller religiøs tilhørsforhold må man overveje, hvordan deres behov for diskretion kan tilgodeses. Tag en snak med deltagerne om dette forhold, og vær opmærksom på at indhente tilladelse, hvis der offentliggøres fotos fra undervisningen.
- **Gudstjenestedeltagelse:** At undervisning og menighedsliv følges ad kan rejse praktiske udfordringer i forhold til den lokale gudstjeneste. Kan deltagerne forstå liturgien? Kan oversættelsen foregå uden at fragmentere gudstjenesten? Hvordan skabes der rum både til undervisningsdeltagerne og den lokale menighed før, under og efter gudstjenesten? Ofte må der findes lokale løsninger på dette.
- **Menighedsliv:** Hvor og hvordan får undervisningsdeltagerne et forhold til den bredere menighed? Der kan ligge en opgave i at motivere den lokale menighed til en forståelse af situationen og behovet. Hvis det lokale menighedsliv ikke er gearret til den sociale og kulturelle opgave, kan man overveje at henvise til andre kirkelige fællesskaber. Igen har ressourcpræsterne i stifterne som regel erfaringer både med henvisning og reorganisering af lokalt menighedsliv.
- **Dokumentation:** Asylansøgere og myndighederne omkring dem kan have et ønske om at få dokumentation for undervisningsforløbet og en eventuelt dåb. For nærmere information om dette henvises til Folkekirke og Religionsmødes *Vejledning omkring kirkers kontakt med og evt. dåb af muslimske asylansøgere* (pkt. 3) samt www.asylsamarbejde.dk, hvor der bl.a. er information om juridiske forhold. Underviseren bør under alle omstændigheder føre en intern deltagerprotokol i fald behovet opstår for at dokumentere deltagelse. Oplysninger om deltagelse og dåb oplyses kun til myndigheder med asylantens samtykke.

- **Motivation for dåb:** Af indlysende grunde er det vanskeligt at granske menneskers motiver, også når det gælder motiver for at opsøge den kristne dåb. Som udgangspunkt er dåben åben for ethvert menneske uanset hvilken situation, man måtte befinde sig i. Samtidig er det rettidig omhu, at præsten er meget opmærksom på, at dåbens sakramente ikke opsøges blot i håbet om at få et ekstra argument til en eventuel asylansøgningsproces.

Didaktiske overvejelser for holdundervisningen

Tilrettelæggelsen af et undervisningsforløb kalder indledningsvis på overvejelser omkring målsætningen. Hvilken form for læringsrum ønsker man at etablere? Peger forløbet frem mod dåb eller mere mod en almen oplæring i kristendoms-kundskab? Har deltagerne forskellige motiver og forudsætninger for at deltage? Kan forløbets målsætning afgøres på forhånd, eller må undervisningen (også) bestå i en afsøgning og afklaring af deltagernes egne overvejelser?

Ligeledes må strukturen overvejes. Det vil i de fleste tilfælde være formålstjenligt med en relativ fast struktur fra gang til gang. Vi foreslår, at man som underviser gennemgår et deltagerhæfte fra *Kristus-vejen* pr. gang. Underviseren kan med fordel overveje, hvorvidt man ønsker at udlevere hæftet før, under eller efter undervisningen og tilrettelægge undervisningen herefter.

Måske er der også brug for at inddrage andre materialer: Bibelen, trosbekendelsen og udvalgte salmer findes i oversættelse på dansk, engelsk, farsi, arabisk mv. på www.asylsamarbejde.dk. I forhold til deltagere, som ikke kan læse, kan det være formålstjenligt for underviseren at lære sig trosbekendelsen vha. fagter eller tegnsprog og andre tilsvarende formidlingsredskaber.

Den danske ordrige salmetradition er svært tilgængelig for deltagere, som hverken læser eller taler dansk, og man kan i stedet overveje at bruge et enkelt gentaget salmevers fra gang til gang. F.eks. kan enkle sungne elementer fra gudstjenesteliturgien overvejes.

Undervisning ved brug af tolk kræver et enkelt sprog i hele sætninger. Samtidigt må der foretages en balance, så man ikke sprogligt taler ned til folk. Mennesker lærer forskelligt og kan have forskellig følelsesmæssig/intellektuel tilgang til det religiøse. Der kan derfor være brug for at inddrage forskellige hjælpemidler. Vi-

suel understøttelse kan f.eks. ske i form af YouTube-videoer, tavle, smartboard, medbragte genstande, billeder, tegn til tale, små kort med påtrykte ord, billeder m.v. Det hele må tage hensyn til, hvilke sprog deltagerne er fortrolige med.

De kulturelle og sproglige forskelle kan også spille en væsentlig rolle i forhold til, hvad man som underviser kan igangsætte. Fælles spil og konkurrencer kan være befordrende for det sociale på holdet. Over for dette er f.eks. brug af gruppearbejde og gruppesamtaler ofte vanskeligere, da deltagerne ikke nødvendigvis er vant til denne form for læringsrum.

Forslag til struktur for en lektion

Alle ni deltagerhæfter i *Kristus-vejen* er struktureret ens:

- s. 2-3: *Troens praksis*: om gudstjeneste og hverdagsliv i lyset af temaet.
- s. 4-5: *Troslære*: om dogmatikken i temaet.
- s. 6-7: *Troens fortællinger*: om temaets centrale skriftsteder og bibelfortællinger.
- s. 8: *Tros-interview*: en tidligere muslims overvejelser omkring temaet.

Neden for giver vi forslag til, hvordan disse fire afsnit kan gennemgås ved hjælp af fire forskellige tilgange:

1. Troens praksis	2. Troslære	3. Troens fortællinger	4. Tros-interview
<i>Kropsligt:</i> Holdet går i kirkerummet, hvor underviseren fortæller om elementerne i kirkerummet og om praksis i gudstjenesten. Eller holdet tager på besøg eller får besøg af relevante personer fra menigheden.	<i>Elementært:</i> I undervisnings-lokalet gennemgås stoffet i hæftet suppleret med illustrationer eller genstande, som konkretiserer og udfolder indholdet.	<i>Narrativt og visuelt:</i> Deltagerne gennemgår bibelteksterne i oversættelse eventuelt suppleret med gennemgang af udvalgte afsnit i Peter Madsens tegneserie <i>Menneskesønnen</i> .	<i>Samtale:</i> Ud fra et centralt spørgsmål reflekteres der over dagens tema - enten gennem indbyrdes samtale mellem deltagerne eller gennem samtale mellem underviseren og holdet.

Disse fire tilgange skal ses som forslag til, hvordan dele af stoffet *kan* formidles. Både pædagogisk og tidsmæssigt kan der være god grund til at gennemgå en væsentlig del af stoffet ved almindelig mundtlig gennemgang, der samtidig tager hensyn til, at undervisningen eventuelt skal tolkes.

En lektion kan struktureres på flere måder:

Et eksempel på undervisningsprogram struktureret ud fra rækkefølgen i hæftet:

- 9.00 Indtjekning, kaffe og forfriskning
- 9.20 Deltagerne går i kirkerummet
Gennemgang af dagens stof vedr. afsnittet *Troens praksis*: her er der desuden mulighed for at inddrage fadervor og trosbekendelsen på et relevant sprog i en fast andagtsform.
- 9.40 Deltagerne går i undervisningslokalet
Gennemgang af dagens stof vedr. afsnittet *Troslære*
- 10.00 Pause
- 10.10 Fælles gennemgang af afsnittet *Troens fortællinger* ud fra *Menneskesønnen*
- 10.30 Afsluttende samtale ud fra afsnittet *Tros-interview*
- 10.40 Praktiske beskeder - på gensyn!
- 10.45 Deltagerne tager afsked.

Mulighed for personlige samtaler med underviseren

Et eksempel på undervisningsprogram med afslutning i kirkerummet:

- 9.00 Indtjekning, kaffe og forfriskning
- 9.20 Gennemgang af dagens tema og stoffet vedr. *Troslære*
- 9.40 Deltagerne samtaler ud fra *Tros-interview*
- 9.50 Pause
- 10.00 Deltagerne læser *Menneskesønnen* og gennemgår *Troens fortællinger*
- 10.20 Praktiske beskeder vedr. næste undervisningsgang
- 10.25 Deltagerne går i kirkerummet
Andagt over dagens stof vedr. *Troens praksis*: fadervor og trosbekendelsen i andagtsform
- 10.45 Deltagerne tager afsked

Mulighed for personlige samtaler med underviseren

Man bør så vidt muligt vælge en fast gennemgående programform. Vær opmærksom på, at 90 min. kan være lang tid med undervisning, der skal tolkes. Det kan derfor i nogle situationer være relevant at forkorte forløbet.

Hæfternes indhold

Hæfterne i *Kristus-vejen* er bygget op over ni forskellige temaer:

Hæfte	Tema
1. Livet er en gave	Om skabelsen
2. Hvem er Gud	Om treenigheden
3. Gud blev menneske	Om kristologien
4. Kors og kærlighed	Om frelse og forsoning
5. Ånd og Fællesskab	Om kirken og 3. trosartikel
6. Samtale med Gud	Om bøn
7. Elsk din næste	Om næstekærlighed, ansvar og etik
8. Gud rører ved os	Om sakramenterne
9. Håbet	Om Guds rige, opstandelsen og eskatologien

Et samlet undervisningsforløb vil typisk vare i 2-6 måneder. Forløbet kan bestå i en gennemgang af alle hæfterne i rækkefølgen 1-9, eller man kan f.eks. strukturere forløbet tematisk eller ved at følge kirkeåret.

Det er vigtigt at medtænke gentagelser af stoffet undervejs i forløbet. Hvis der er tale om et forkortet forløb bør hæfterne nr. 2, 3 og 4 prioriteres, da disse rummer emner, som er af central betydning i mødet mellem islam og kristendom.

Hæfte 1. LIVET ER EN GAVE

Troens praksis

Temaer: *Guds historie / Kirkens gudstjeneste*

I formidlingen af temaerne *Guds historie* og *Kirkens gudstjeneste* kan der tages udgangspunkt i en række konkrete elementer, som afsæt for en samtale:

Musik fra orglet kan bruges som eksempel på, hvordan mennesker ærer Gud i gudstjenesten. Ligesom orglet med de mange piber udtrykker forskellige lyde, så kan mennesker med hver sin stemme gennem salmesang og bønner takke Gud for livet.

Som illustration af at mennesket har fået en særlig plads i Guds historie, kan gruppen i samarbejde med underviseren plante et solsikkefrø, som de i de følgende uger skal vande og passe, indtil der er vokset en solsikke frem. Brug solsikken til en samtale om, at Gud har givet mennesket en særlig rolle i skaberværket: evnen til at være kreativ og at udvikle, men at det stadig er Gud, der giver væksten.

Med menneskets særplads følger et ansvar til at passe på skaberværket, men som Adam og Eva fejlede i Edens have, så kan mennesker stadig fejle i forhold til deres ansvar. Gud tager dog altid mennesket til nåde.

Troslære

Temaer: *Skabt i Guds billede / Livet er en gave / Guds vilje*

Medbring et spejl til en snak om, hvad man ser, når man ser sig selv eller andre i det. Husker man, at der er lagt et billede af Gud i alle mennesker? Udklippet af Michelangelos skabelsesbillede i hæfte nr. 1 s. 6-7 kan bruges som en illustration af, hvor tæt Gud er på mennesket i skabelsen, hvor det bliver skabt i Guds billede.

Der kan også tages en gave med for at lede samtalen hen på, at livet er en gave, man modtager og ikke kan bestemme indholdet af. Derimod kan man på en række områder beslutte, hvordan gaven bruges.

Der er livsvilkår, som vi ikke selv er herre over, og det kan diskuteres, hvad der er Guds vilje. Hertil kan der medbringes en marionetdukke eller et billede af en voksen, der lærer sit barn at cykle. Hvis dukkeføreren og forælderen begge er illustrationer af Gud, hvilke af disse passer så til deltagernes forestilling om Gud?

Troens fortællinger

Bibelttekster: 1. Mos.1,1-3 og 26-28 / Mark. 7,31-37

I hæfte nr. 1 s. 6 nævnes en del af skabelsesberetningen fra *Første Mosebog*. Det kan overvejes, om hele den klassiske beretning om skabelsen på syv dage fra i 1. Mos.1,2-2,4a skal læses.

I hæfte nr. 1 s. 7 nævnes Jesu helbredelse af den døvstumme fra *Mark. 7,31-37*. Denne beretning findes ikke i *Menneskesønnen*, men i stedet kan helbredelsen af kvinden med blødninger på s. 60-63 i *Menneskesønnen* bruges.

Tros-interview

I interviewet giver en mand udtryk for, at han ikke læser skabelsesberetningen historisk og udtaler sig om ligheder og forskelle i kristen og islamisk tro. Han opfatter livet som en gave.

Til gruppedrøftelse: Hvordan kan livet opleves som en gave, og hvornår er det svært at se livet som en gave?

Hæfte 2. HVEM ER GUD?

Troens praksis

Temaer: *Tro og tvivl / Trosbekendelsen*

I formidlingen af temaerne *Tro og tvivl* og *Trosbekendelsen*, kan der tages udgangspunkt i en række konkrete elementer som afsæt for samtalen. Kirkerummet kan anvendes til at udfolde trosbekendelsens brug i gudstjenesten: Beken- delsen siges eller synges. Den er placeret efter en bibellæsning som et fælles svar fra menigheden på Bibelens ord. Vi står op under bibellæsninger og trosbeken- delsen i respekt for ordet. Ved dåb i gudstjenesten er trosbekendelsen en del af ritualet ved dåben.

Er der i kirkerummet et treenighedssymbol, kan det illustrere troen på den treenige Gud. Ellers er der måske udsmykning i rummet, som udtrykker troen på faren, sønnen eller helligånden.

Troslære

Temaer: *Gud er én – og treenig / Vi tror på Gud Fader / Vi tror på Jesus Kristus / Vi tror på Helligånden*

At Gud er tre og dog én, kan vi forsøge at forklare på forskellige måder:

- Gud er som en trekant: Den har tre sider, men er kun én figur.
- Gud er som en akkord: Den består af tre forskellige toner, som danner en helhed. Gud er som vandet: Det kan være flydende, fast og damp. Uanset form er det samme stof.
- Gud er som matematiske illustrationer: $1 \times 1 \times 1 = 1^3$
- Gud kan vises som tre fingre: De tre fingre omfavnes af en hånd.

Det er oplagt at bruge en række billeder, som illustration af treenigheden:

- Faren: *Den gode hyrde* – mosaikmotiv fra Galla Placidias mausoleum i Ra- venna. Hyrdemotivet bruges i Bibelen som udtryk for Guds omsorg f.eks. Salme 23, og om Jesus som den gode hyrde. Faderen og Sønnen er forenet i dette motiv.

- Sønner: Gerard van Honthorsts billede *Hyrdernes tilbedelse*, viser den spæde Jesus som verdens lys. Han åbenbarer sandheden om Gud og om menneskers liv.
- Helligånden: Jacques Chèrys maleri *Das Misereor Hungertuch 1982*: Motivet udtrykker det fællesskab, Guds ånd skaber. Billedet er desuden trinitarisk med regnbuen som tegn på Guds opretholdelse af verden, Jesus på korset og kirkens fællesskab.

Troens fortællinger

Bibelttekster: *Fil. 2,6-9 / Johs. 14,9-11 / Matt. 16,13-16 / Matt. 28,19*

I hæfte nr. 2 s. 6 benævnes *Filipperbrevshymnen*, der udtrykker mysteriet i, at den store Gud har gjort sig lille i Jesus Kristus.

I hæfte nr. 2 s. 7 er et uddrag af *Matt. 16,13-16*, som viser, hvordan der altid har været diskussioner om Jesu person. Derfor er det helt legitimt, at gruppens deltagere også drøfter det.

I hæfte nr. 2 s. 7 er der gengivet et stykke fra *Matt. 28,19*, som viser, hvordan tanken om Gud som tre-i-en har været en del af den kristne tro siden den tidlige kirke.

Tros-interview

I interviewet giver en mand udtryk for, at opbrud og ankomst til et nyt land vakte et behov for religiøs praksis. Det fandt han i kristendommens værdier og i kirkens fællesskab.

Til gruppedrøftelse: Hvordan kan vi opleve at møde Gud i kirkens fællesskab?

Hæfte 3. GUD BLEV MENNESKE

Troens praksis

Temaer: *Gud åbenbarer sig for os / Ordet blev kød / Guds ord i Bibelen / Guds ord i gudstjenesten*

I formidlingen af den kristne inkarnationstanke kan man tage udgangspunkt i julen:

- Ved at illustrere inkarnationen ud fra en julekrybbe eller stjernen på juletræet som et symbol på Betlehemsstjernen, der ledte de vise mænd til stalden, hvor Jesus blev født.
- Gaveaspektet: At barnet i krybben er en gave, som vi ikke skal gøre os fortjent til. Gud kommer til os for at dele sit liv med os i liv og død.
- Gaveaspektet kædes til tanken om, hvordan man i en kristen kultur giver hinanden julegaver. Ligesom vi er blevet rakt en gave fra Gud, giver vi hinanden gaver.

Alter og prædikestol kan inddrages til uddybende forklaring af, at Gud er blevet menneske. På alteret ligger Bibelen med dens budskab om Ordet, der blev kød og tog bolig iblandt os. På prædikestolen udfoldes inkarnationen i forkyndelsen.

Troslære

Temaer: *Gud har talt gennem profeterne / Gud blev menneske i Jesus Kristus / Gud møder os også i dag*

Inkarnationstankens bibelske fundering må ikke stå alene. At Gud er blevet menneske har også en nutidig virkelighed.

Guds historie er ikke afsluttet med Jesu liv, død og opstandelse. Gud er stadig nær hos os i kirken og i verden. I kirken møder vi Gud i Ordets forkyndelse, i fællesskabet omkring sakramenterne. Og i vores daglige liv finder mødet med Gud sted i mødet med andre mennesker.

Det vil være oplagt her at bruge et eller flere billeder, hvor f.eks. beretninger fra Bibelen (Juleevangeliet) interagerer med en nutidig virkelighed.

- Lars Physants alterbillede i Maglebrænde Kirke.
- Emil Noldes billede af den hellige nat Maria og Josef med barnet.
- Et billede med julenatmotiv af Arne Haugen Sørensen.

Troens fortællinger

Bibeltekster: *Luk. 2,1-11 / Johs. 1,1-14*

I hæfte nr. 3 s. 6 belyses julens fortællinger med Lukas' fødselsberetning og s. 7 med Johannesprologens tale om Ordet, der blev kød og tog bolig iblandt os. For at få bredden i julens fortællinger udfoldet, kan det give mening også at komme ind på *Matt. 1,18-2,23* (Jesu fødsel, de vise mænd, stjernen, flugten til Egypten og barnemordet i Betlehem) samt bruge *Menneskesønnen* s. 9-12.

Filipperbrevshymnen er en anden vigtig fortælling om inkarnationen (Fil. 2,6-11). Gud, der ikke forblev i sin himmel men gik ind i den menneskelige verden.

Tros-interview

I interviewet fortæller en kvinde om tiden før og efter hun blev døbt. Før hun og hendes familie blev kristne, fejrede de traditionel dansk jul. Efter dåben har julen fået en ny og afgørende betydning for hende.

Til gruppedrøftelse: Hvordan praktiserer I jul? Hvilken betydning har julen for jer?

Hæfte 4. KORS OG KÆRLIGHED

Troens praksis

Temaer: *Korset / Påsken / Påskens helligdage / Korset i gudstjenesten*

I kirkerummet spiller korset en central rolle. Der er et eller flere kors i de fleste kirker. I gudstjenesten oplever vi korset i flere sammenhænge:

- Korstegn ved dåb som et udtryk for samhørigheden mellem Gud og mennesker
- Korstegn under nadveren ved bortsendelsesordene (tilgivelsesaspektet).
- Korstegn ved den aronitiske velsignelse.

Det er oplagt at knytte tanken om kors og kærlighed til påskens helligdage. Her kan der f.eks. peges på *Påskedugen* (se www.konfirmandcenter.dk) som en aktivitet til beskrivelse af påsken og dens helligdage. En anden mulighed er at inddrage f.eks. palmegrene, brød og vin til illustration af påskens helligdage.

Troslære

Temaer: *Synd / Gud frelser / Nåde / Vi er sat fri*

Den store udfordring er formidlingen af de tunge og vigtige kernebegreber synd, nåde og frelse. I en sammenhæng med mennesker med muslimsk tros- og tankebagage er det vigtigt, at det bliver tydeligt, at den kristne forståelse af frelse virkelig er en frelse uden angst for en hinsidig fortabelse.

Den kristne forståelse af nåde og frelse trods menneskets skyldighed kan belyses ud fra relevante bibeltekster. Inddrag gerne centrale lignelser fra NT og hold fokus på, at mennesket er elsket og sat fri af kærlighedens Gud.

Luthers tale om mennesket, der på én og samme tid er frikendt og skyldigt, kan med fordel inddrages og udfoldes.

Det vil være oplagt at bruge billeder, som illustration af frelse og den nådige og tilgivende Gud. F.eks. Rembrandts billede *Den fortabte søn* kan anbefales, når talen om frelse skal forbindes med noget illustrativt. Understregningen af at vi som kristne er sat fri er afgørende at formidle. Som kristne skal vi ikke frygte en hård

og straffende Gud. Gennem kors, død og opstandelse fremstår Gud som en nådig og tilgivende far.

Troens fortællinger

Bibelttekster: *Mark. 15,22-39 / Johs. 8,1-8 / Luk. 15,11-32*

I hæfte nr. 4 s. 6-7 findes et uddrag af korsfæstelsesscenen. Korsfæstelsesscenen i evangelierne er et naturligt udgangspunkt for en dialog.

Der kan yderligere suppleres med *Menneskesønnen* s. 113-128.

Beretningen om kvinden grebet i hor (*Johs. 8,1-8*) kan inddrages som eksempel på den radikale kærlighed, som Jesus rækker et menneske i den yderste nød. Desuden kan fortællingen om den fortabte søn (*Luk. 15,11-32*) benyttes som endnu et eksempel på Guds kærlighed.

Tros-interview

I interviewet fremhæver en mand fortællingen om kvinden, der er grebet i hor og siger, at den peger på, at alle har syndet, og alle har brug for frelse.

Til gruppedrøftelse: Hvad betyder begreber som synd og nåde for jer i dag?

Hæfte 5. ÅND OG FÆLLESSKAB

Troens praksis

Temaer: *Fællesskab / Pinse / Fællesskab i gudstjenesten*

Ud fra temaet fællesskab er det naturligt at bruge kirkerummet til at tale om, at hver eneste gudstjeneste i kirken må forstås som et udtryk for fællesskab mellem Gud og mennesker, og mennesker imellem. Gudstjeneste betyder, at Gud tjener mennesket og omvendt.

Denne tjeneste af hinanden og oprettelse af fællesskaber finder desuden sted i mange af kirkens øvrige aktiviteter.

Hvis der er en due over prædikestolen i kirken, er det oplagt at pege på den som et Helligåndssymbol og at knytte duen til beretningen om Jesu dåb.

Det er centralt at tale om, at Helligånden særligt fejres i Pinsen. De tre vigtigste højtider er jul, påske og pinsen. Pinsen kaldes også for kirkens fødselsdag.

Troslære

Temaer: *Guds Ånd i skabelsen / Guds Ånd over Jesus / Guds Ånd i kirken / Erfaringen af Guds Ånd / Bibelen på forskellige sprog*

Til gennemgangen af temaerne kan der bruges billeder, som åbner op for en samtale om, hvad Guds Ånd er.

- Et billede af ild som henviser til flammerne over disciplenes hoveder i pinseberetningen og tanken om, at Helligånden får os til at brænde for livet og Gud.
- Et billede af en vindmølle, der signalerer, at ligesom man ikke kan se vinden, men blot mærke og se dens virkning, så kan vi heller ikke se Helligånden, men vi oplever effekten af den i livet med hinanden.

For at understrege at Helligånden er en del af Treenigheden, kan treenheds-symbolerne, som det blev gennemgået i forbindelse med hæfte 2 (*Hvem er Gud*) s. 4-5 gentages.

I forhold til temaet om Bibelen på forskellige sprog kan det være interessant at høre, hvor mange sprog gruppen kan tilsammen. Brug det til en samtale om, at Guds Ånd kan kommunikere på alle sprog, og at der ikke findes ét helligt sprog.

Troens fortællinger

Bibeltekster: *ApG. 2,1-6 / Rom. 8,15 og 26-27*

I hæfte nr. 5 s. 6-7 nævnes først pinseberetningen fra *Apostlenes Gerninger*, hvor Helligånden beskrives som tunger af ild og som en kraftig vind. Er det udfordrende for gruppen at forstå Helligånden, kan der være et sjælesørgerisk aspekt i at opholde sig ved ordene fra *Romerbrevet*: "Ånden selv går i forbøn for os med udsigelige sucke..."

I *Menneskesønnen* s. 133-135 anbefales det at læse pinseberetningen, hvor der lægges vægt på sendelses-perspektivet. Som Gud sendte sin søn til verden, sådan sender han også mennesket ud i verden med Helligånden.

Tros-interview

I interviewet overvejer en mand betydningen af pinse og fortæller om sin erfaring af Helligånden.

Til gruppedrøftelse: Hvordan kan man erfare Guds Ånd? I skabelsen, gennem andre mennesker, som mening, i Bibelen, i fællesskab m.v.?

Hæfte 6. SAMTALE MED GUD

Troens praksis

Temaer: *Fadervor / Morgen- og aftenbøn / Bøn i gudstjenesten*

I formidlingen af hvordan man indgår i en samtale med Gud, kan der tages udgangspunkt i en række konkrete elementer som afsæt for samtalen. Mange kirker har en lysglobe, der kan tages i brug i forhold til hæftets tema. Når man tænder lys og sætter det i globen, er det en symbolhandling, der understøtter ens bønner til Gud. Det kan både være takkebønner eller bøn for andre eller en selv.

Det er oplagt at bede fadervor i kirkerummet og at tale om betydningen af ordene i bønnen. Nævn også at fadervor i gudstjenestesammenhæng bedes i forbindelsen med dåb og nadver.

I kirkerummet kan man desuden pege på at velsignelsen, som enhver gudstjeneste afsluttes med, kan ses som Guds svar på menneskets bønner i gudstjenesten.

Gruppen kan eventuelt lave en fælles bøn ved, at alle nævner en ting, man skal bede for.

Troslære

Temaer: *Kommunikation med Gud / Bøn som klage / Gud kender os*

På www.konfirmandcenter.dk findes en række billeder på bøn. Disse kan bruges til en samtale om, hvad bøn kan handle om, og hvor den kan finde sted.

I en samtale om fadervor er det centralt at pege på far-aspektet i bønnen – det kærlige og trygge i at Gud tiltales som en far. Der kan også arbejdes med fadervors inddeling i syv bønner. Se eventuelt Luthers gennemgang af fadervor på s. 969 i *Den Danske Salmebog*.

Derudover kan der henvises til anledningsbønner i *Den Danske Salmebog* s. 883. Her findes bønner til situationer, hvor man måske ikke selv kan bede, eller hvis

man ønsker en særlig formulering til en given situation. Bibelord til opmuntring og trøst, der kan bruges som bønner, findes på s. 949 i Den Danske Salmebog. Bønner formuleret med egne ord kan også være en del af en kristen trospraksis.

Troens fortællinger

Bibeltekster: *Salme 8 / Fil. 4, 6-7 / Salme 22*

I hæfte nr. 6 s. 6-7 findes et uddrag fra Salme 8 og 22. Disse er nævnt som eksempler på, at bøn kan være både tak og klage. Stykket fra *Filipperbrevet* på s. 7 understreger tanken om, at vi kan lægge alle vores ønsker frem for Gud i bøn.

Som et supplement til disse tekster anbefales det at læse fortællingerne i *Menneskesønnen* om Jesus, som beder i Getsemane have s. 133-135, og fortællingen om Jesu opgør med hyklerne, der beder på torvet, hvor alle kan se dem s. 28-29.

Tros-interview

I interviewet fortæller en kvinde om, hvordan hun bruger bønnen til både at styrke sig selv, til at give udtryk for sin tvivl/bekymringer og til at bede for andre.

Til gruppedrøftelse: Bruger I bøn? Og hvis ja, hvornår og hvordan?

Hæfte 7. ELSK DIN NÆSTE

Troens praksis

Temaer: *Næstekærlighed i praksis / Gudstjenesten / Ansvar og frihed*

En oplagt tilgang til emnet er enten en udflugt til eller besøg fra en diakonal organisation (f.eks. Kirkens Korshær) for at få fokus på kirkens diakonale ansvar. Er der et diakonalt arbejde i sognet, vil det være naturligt at knytte til her.

Emnet kan med fordel suppleres med et historisk rids over den kirkelige organisering i Danmark med henblik på diakoni og omsorg.

Troslære

Temaer: *Hvorfor skal vi elske vores næste?/Gode gerninger for næstens skyld/Det gode og det onde*

Det er vigtigt at fokusere på forholdet mellem etik og frelse: ingen frelse som følge af gerninger, men gerningerne som en følge af troen.

I en kristen sammenhæng er der ingen facitliste i forhold til, hvordan buddet om næstekærlighed konkret skal udfoldes. Kristendommen forkynder ubetinget næstekærlighed, men vi får ingen konkrete anvisninger.

Berør gerne den radikale fordring om fjendekærlighed.

Det vil være oplagt her at bruge et eller flere billeder fra NT om næstekærlighed. F.eks. Vincent van Gogh: *Den Barmhjertige Samaritaner*.

Troens fortællinger

Bibelttekster: *Luk. 10,25-37 / Matt. 7,12 / Gal. 5,22*

I hæfte nr. 7 s. 6 er der et uddrag af fortællingen om *Den barmhjertige samaritaner* (Luk. 10,25-37). Det er en central fortælling, når vi taler etik og næstekærlighed.

Fortællingen kan suppleres med *Menneskesønnen* s. 83-85.

Bjergprædikenen og dens radikale fordring om elske fjenderne er også en god indgang til at tale om næstekærlighed.

Tros-interview

I interviewet fortæller en kvinde om, hvordan hun forstår næstekærlighed. Og hvordan hun kan bede Gud om tilgivelse, når hun laver fejl.

Forslag til gruppedrøftelse: Hvem er min næste? Er der grænser for næstekærlighed? Hvad betyder det, at vi skal elske vores fjender?

Hæfte 8. GUD RØRER VED OS

Troens praksis

Temaer: *Dåb / Nadver*

I formidlingen af temaerne *Dåb* og *Nadver*, kan der tages udgangspunkt i en række konkrete elementer i kirkerummet som afsæt for en dialog. Døbefonten kan bruges som eksempel på, hvad dåben betyder. Der er måske endda symboler på døbefonten, som yderligere understreger dåbens betydning. Udfold dåbsritualet og vis hvordan dåben foregår.

Som illustration af nadveren kan alteret fremvises, måske er der her et alterbillede, som belyser betydningen. Se og smag på brødet og vinen. Udfold nadverritualet og vis, hvordan nadveren foregår.

At alterskranken som regel kun er en halvcirkel er udtryk for, at den hele cirkel består af både en synlig og usynlig del med fællesskabet af levende og døde.

Troslære

Temaer: *Gud kommer os i møde / Dåbens betydning / Nadverens betydning*

I dåben og nadveren smelter ord og handlinger sammen i en hellig handling. Det er synlige tegn på, at Gud kommer til os.

Medbring en glasskål med vand. Tal om brugen af vand som det, vi vasker os med. Dåbens vand er symbol på renhed fra synd og på en bevægelse sammen med Jesus Kristus gennem død til liv og opstandelse.

Ved dåben bliver korset tegnet for menneskets pande og bryst. Det er udtryk for, at det er det hele menneske med både krop og intellekt, der døbes til fællesskab med Jesus Kristus.

Medbring et brød og en flaske vin. Tal om mad og drikke som det, vi næres ved til livets opretholdelse. Nadverens brød og vin er åndelig næring, fordi det forbinder os med Jesus Kristus.

Det vil være oplagt at bruge et eller flere billeder, hvor dåb og nadver illustreres.

- Dorothea Steigerwalds skulptur *Bleib sein Kind*
- Leonardo da Vincis *Den sidste nadver*, Santa Maria delle Gracie i Milano 1498,
- Arne Haugen Sørensens *Den sidste nadver*, Hindborg Kirke 1997.

Troens fortællinger

Bibeltekster: *Matt. 28,18-20 / Mark. 10,13-16 / Johs. 6,48-51 / Matt. 26,26-28*

Bibelteksterne i hæfte 8 s. 6. indgår i dåbsritualet og er derfor oplagte at udfolde. Ud over nadverteksten i Matt. 26,26-28, som findes i hæfte 8 s. 7, perspektiveres nadveren med ordene fra Johannesevangeliet om Jesus som det levende brød.

I *Menneskesønnen* anbefales det at læse s. 13-15 om Jesu dåb og s. 99-105 om nadverens indstiftelse.

Tros-interview

I interviewet fortæller en kvinde om sin vej til den kristne tro. Troen er fortsat nærværende for hende f.eks. i form af nadveren, som skaber fællesskab mellem Jesus og hende.

Forslag til gruppedrøftelse: Lad deltagerne tale om deres vej til den kristne tro. Hvilke tanker har I om dåb og nadver? Hvilken betydning forventer I, det vil få for jeres liv at blive døbt?

Hæfte 9. HÅBET

Troens praksis

Temaer: *Kærligheden er stærkere end døden / Håbet i gudstjenesten / Håbet ved begravelsen*

I formidlingen af håbet kan der tages afsæt i en række konkrete elementer.

I kirken vises jordkasse og skovl, og der fortælles om kristen skik for begravelse. Derefter kan jordpåkastelsesritualet udfoldes, som fletter ord fra skabelses- og syndefaldsberetningen sammen med ord fra opstandelsesberetningen.

Gå en tur på kirkegården og tal om begravelsesskikke. Stjerne og kors på gravstenen bruges som en angivelse for fødsel og død og udtryk for, at vores historie flettes sammen med Jesu historie.

I kirkerummet anbringer vi os med ansigtet mod øst, og sådan anbringes vores døde også i graven, i forventning til, at Kristus kommer igen.

Troslære

Temaer: *Guds rige / Dom og frelse / Opstandelse og evigt liv / Vi tror på et liv før døden*

Tal om opstandelsen som daglig erfaring af, at livet kan vende tilbage, når man har mistet, og at glæden kan genopstå efter kriser og ulykker. Og tal om opstandelsen som et fremtidshåb om, at ligesom Kristus opstod, skal vi også opstå.

Det kan være oplagt at bruge et eller flere billeder, som illustrerer håbet:

- Billedet på hæfte 9's forside viser spirer, der vokser op af den sorte jord. Det kan bruges som et billede på opstandelse. Det er i Guds magt at lade nyt liv vokse frem af mørket og døden såvel på denne side som på den anden side af vores død.
- Arne Haugen Sørensen *Opstandelse* i Ringkøbing Kirke 1996. Billedet udtrykker håbet om, at mennesket er i Guds hænder også i døden.

Troens fortællinger

Bibeltekster: *Mark. 16,5-8 / Johs Åb. 21,1-5*

I hæfte nr. 9 s. 6 er der et uddrag af opstandelsesberetningen fra *Mark. 16,5-8*, der lyder ved enhver kristen begravelse, som en opstand mod dødens magt. Håbet er forankret i budskabet om Jesu opstandelse.

I hæfte nr. 9 s. 7 findes et uddrag fra *Johs. Åb. 21,1-5*. Bibelen begynder med skabelse og slutter med nyskabelse. Håbet er, at Gud gør alting godt i sidste ende.

I *Menneskesønnen* anbefales det at læse s. 130 om påskemorgen.

Tros-interview

I interviewet for tæller en mand om sin tidligere frygt for Guds dom, mens han nu som kristen ved, at han ikke frelses pga. sine egne gode gerninger men pga. Jesus død på korset. Nu lever han med håbet som horisont.

Til gruppedrøftelse: Hvad betyder det kristne håb for vores liv?